

Bolalar uchun mo'ljallangan musiqa asarlarini tanlashning metodik tamoyillari

Parvina Amonjon qizi Hamroeva
Buxoro psixologiya va xorijiy tillar instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalar uchun musiqa asarlarini tanlashning metodik tamoyillari muhokama qilinadi. Musiqa bolalar rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatish uchun to'g'ri tanlanishi lozim. Maqolada bolalarning yoshiga mos musiqa tanlash, psixologik va fiziologik xususiyatlarni hisobga olish, melodiyaning soddaligi, didaktik maqsadlar, milliy va madaniy jihatlar kabi metodik tamoyillar tahlil qilingan. Musiqa asarlarini tanlashda bolalar uchun musiqa rivojlanishining turli jihatlarini e'tiborga olish va har bir yosh guruhining ehtiyojlariga mos musiqa janrlarini tanlashning muhimligi ta'kidlanadi. Ushbu tamoyillarni hisobga olish bolalar uchun musiqa ta'limining samaradorligini oshiradi.

Kalit so'zlar: bolalar musiqa ta'limi, metodik tamoyillar, psixologik rivojlanish, musiqa va emotsiya, melodiya va garmoniya, didaktik maqsadlar, milliy musiqa, bolalar psixologiyasi, musiqaning rivojlantiruvchi funksiyalari

Methodological Principles for Selecting Music Works for Children

Parvina Amonjon qizi Hamroeva
Bukhara Institute of Psychology and Foreign Languages

Abstract: This article discusses the methodological principles for selecting music works for children. Music should be selected appropriately to have a positive impact on children's development. The article analyzes methodological principles such as choosing age-appropriate music, considering psychological and physiological characteristics, simplicity of melody, didactic goals, as well as national and cultural aspects. It emphasizes the importance of considering various aspects of music development for children and selecting music genres suitable for each age group. Taking these principles into account enhances the effectiveness of music education for children.

Keywords: children's music education, methodological principles, psychological development, music and emotion, melody and harmony, didactic goals, national music, music and movement, child psychology, music's developmental functions

Musiqa asarlarini tanlashda bolalarning psixologik va fiziologik xususiyatlarini hisobga olish zarur. Bolalar musiqani eshitishda turli darajaga ega bo'lishadi, va har bir yosh davriga mos musiqani turlicha bo'ladi. Bolalar yoshiga qarab quyidagicha musiqani turlarini tanlash maqsadga muvofiqdir:

- Birinchi yosh davri (0-3 yosh): Bolalar bu davrda sadalangan va oson eshitiladigan musiqalarni afzal ko'radilar. Tovushlar va ritmlar oddiy bo'lishi kerak.
- Ikkinchi yosh davri (3-6 yosh): Bolalar ko'proq hikoya qilishga qiziqadi, shuning uchun musiqalarda quvnoq va dramatik elementlar bo'lishi kerak.
- Uchinchi yosh davri (7- 0 yosh): Ushbu yoshdagi bolalar ko'proq murakkab musiqiy kompozitsiyalarni tushunishga qodir. Musiqalar o'zgaruvchan ritmlar va melodiylarni o'z ichiga olishi mumkin.

Tovush va ritimning mosligi

Musiqa asarlarini tanlashda uning ritmi va tovushi bolalarga mos bo'lishi kerak. Ko'p hollarda bolalar tez-tez o'zgaradigan va qiziqarli ritm va melodiylarga qiziqadilar. Musiqaning faqat tez-tez o'zgarib turishi yoki juda o'ta qiyin bo'lishi bolalar uchun o'rgatish jarayonini qiyinlashtirishi mumkin. Musiqa asarini tanlashda quyidagilarni inobatga olish zarur:

- Tovushlarning yorqinligi va tozaligi bolalar uchun ahamiyatli. Tovushlar haddan tashqari baland yoki past bo'lmasligi kerak, chunki bu bolalarning eshitish tizimiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.
- Ritim va tempo - musiqaning tezligi va tempi bolalarning energiyasiga mos bo'lishi kerak. Ba'zi bolalar tez, jonli ritmlarga javob berishadi, boshqalari esa sekin va tinch ritmlarga ko'proq qiziqish bildirishadi.

Melodiya va garmoniyaning soddaligi

Bolalar uchun musiqani asarlarini tanlashda melodiyaning oddiy va esda qolishi muhimdir. Ularning eshitish xotirasi hali to'liq shakllanmagan, shuning uchun musiqaning melodik qatori soddaga va takrorlanuvchi bo'lishi kerak. Musiqaning harmonik qurilishi ham soddaga va oson tushuniladigan bo'lishi kerak. Kompozitsiya murakkab bo'lgan sari, bolalar uni anglashda qiynalishlari mumkin.

Darslik va didaktik maqsadlar

Musiqa tanlashda didaktik tamoyillarga rioya qilish muhimdir. Har bir musiqani asari bolalarga o'rgatuvchi, rivojlantiruvchi bo'lishi kerak. Masalan, musiqada tug'ilyotgan ritm va harakatlar bolalarning motorikasi va ritm sezgirligini rivojlantirishga yordam beradi. Musiqani asarlarini tanlashda ularning didaktik funksiyalarini ko'rish lozim:

- Tarbiyaviy qiymat: Musiqani bolalarda estetik didni shakllantiradi, ularning yuksak ma'naviyatini rivojlantiradi.
- Kognitiv rivojlanish: Musiqani bolalarning aql-idrok va tafakkurini rivojlantirishga yordam beradi, shuningdek, diqqatni jamlashga o'rgatadi.

- Emotsional rivojlanish: Musiqa bolalar hissiy holatini o'zgartiradi, ular musiqaning yengil, quvnoq, g'amgin yoki hissiy bo'lishini o'rganadilar.

Kontekstual yondashuv. Musiqa asarlarini tanlashda ular o'qitish kontekstiga mos bo'lishi zarur. O'qituvchi musiqa asarlarini tanlashda bolalar o'qishayotgan mavzuga mos bo'lgan musiqalarni tanlashi kerak. Masalan, ifodali musiqalar yordamida bolalarga tabiat, hayvonlar, fasllar kabi mavzularni o'rgatish mumkin. Musiqa va uning didaktik maqsadi muhim ahamiyatga ega bo'lishi kerak, shuningdek, bolalar bilan ishlashda ular bilan birga musiqaning mazmuni va hissiyotini tushunishga erishish zarur.

Milliy va madaniy xususiyatlar. Bolalar uchun musiqa asarlarini tanlashda milliy va madaniy an'analarga e'tibor berish zarur. Milliy musiqa bolalarga o'z xalqining musiqiy merosini tushunishga yordam beradi. Misol uchun, bolalar uchun o'quv dasturida milliy naqqoshlik, xalq kuylarini va bolalarning o'z xalqi haqida bilib olishlariga yordam beruvchi musiqa asarlarini tanlash muhimdir.

Yaratuvchanlik va fantaziyaning qo'llanilishi. Musiqa bolalarda yaratuvchanlik va fantaziyaning rivojlantirishiga yordam beradi. Musiqa asarlarini tanlashda, o'qituvchi bolalarni yangi hissiy tajribalar bilan tanishtirishi kerak. Musiqa nafaqat tinglash, balki bolalar tomonidan ijro etilishi va yangicha shakllarda ifoda etilishi kerak. Shunday qilib, bolalar musiqiy asarlarni tinglabgina qolmay, balki o'zlarini musiqada ifoda etishni ham o'rganadilar.

Musika va harakatning birligi. Bolalar uchun musiqa asarlarini tanlashda musiqa va harakatlar birligini ta'minlash zarur. Musiqa va jismoniy faollik bir-birini to'ldirishi kerak. Musiqada raqs va harakatlar bo'lishi, bolalarga musiqa bilan tanishishning yanada interaktiv usulini yaratadi. Bunday integratsiya bolalar uchun foydali bo'lib, ular musiqa va harakatlarni uyg'unlashtirishga o'rganadilar.

Faraz va vaqtinchalik asoslar. Musiqa asarlarini tanlashda bolalar vaqtni qanday qabul qiladiganlarini va fazoviy tasavvurlarini hisobga olish zarur. Musiqa bolalar uchun vaqt va makon haqida ma'lumot beruvchi vosita sifatida ham ishlatilishi mumkin. Shuning uchun, musiqaning fazoviy va vaqtinchalik jihatlari bolalar ongida joylashishi va o'z vaqtida tasavvur qilishlariga yordam beradi.

Xulosa qilib shuni aytish kerakki, bolalar uchun musiqa asarlarini tanlashda ularning psixologik, kognitiv, emotsional, va ijtimoiy rivojlanishiga e'tibor berish kerak. Tanlanadigan musiqa asari bolalarning rivojlanishiga yordam beradigan, estetik jihatdan boy va didaktik funksiyaga ega bo'lishi kerak. Metodik tamoyillarga rioya qilish orqali bolalar musiqa orqali dunyoqarashini kengaytiradi va o'zining ichki dunyosini shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. К.Б. Холиков. Диезли мажор ва минор тоналлигини аниқлашнинг оптимал усуллари. *Science and Education* 3 (9), 4 6-42 .
2. К.Б. Холиков. Бемолли мажор ва минор тоналлигини аниқлашнинг оптимал усуллари ва креативлиги. *Science and Education* 3 (0), 533-539.
3. К.Б. Холиков. Теоретические основы определения механических свойств музыкальных и шумовых звуков при динамических воздействиях.. *Scientific progress* 2.
4. К.Б. Холиков. Место творческой составляющей личности преподавателя музыки и её роль в обучении детей общеобразовательной школе. *Science and Education* 3 (8), 45- 50.
5. KB Kholikov. Harmony to voice exercise their role in the regulation of muscular activity in vocal music. *Scopus, musical education.*, 705-709.
6. KB Kholikov. The content of a music lesson in a comprehensive school. *Web of Science Magazine*, 052- 059.
7. KB Kholikov. Polyphonic forms of music based on traditional organizational principles. *Web of Science Magazine*, 375-379.
8. KB Kholikov. signs. The main elements of music, their formative action. *Melody. Theme. Web of Science* 2, 720-728.
9. KB Kholikov. The role of theory and application of information systems in the field of theory, harmony and polyphony of music. *musical education - Web of Science*, 044- 05 .
10. К.Б. Холиков. Область применения фугированных форм. Тройные и четверные фуги. Фугетта и Фугато. *Scientific progress*, 2.
11. К.Б. Холиков. Форма музыки, приводящие к структурной, драматургической и семантической многовариантности произведения. *Журнал Scientific progress* 2 (№ 4), 955-960.
12. К.Б. Холиков. Проблематика музыкальной эстетики как фактическая сторона повествования. *Science and Education* 3 (5), 556- 56 .
13. К.Б. Холиков. Проблема бытия традиционной музыки Узбекистана. *Science and Education* 3 (5), 570- 576.
14. К.Б. Холиков. Отличие музыкальной культуры от музыкального искусства в контексте эстетика. *Science and Education* 3 (5), 562- 569.
15. К.Б. Холиков. Пение по нотам с сопровождением и без него по классу сольфеджио в высших учебных заведениях. *Science and Education* 3 (5), 326- 33 .
16. К.Б. Холиков. *Musical pedagogy and psychology. Bulletin of science and education.* 99 (2 -2), 58-6 .
17. К.Б. Холиков. Значение эстетического образования и воспитания в общеобразовательной школе. *Science and Education* 3 (5), 549- 555.

18. К.Б. Холиков. Эстетическое воспитание молодёжи школьного возраста в сфере музыки. *Science and Education* 3 (5), 542- 548.

19. К.Б. Холиков. Methods of musical education through education in universities. *musical education - Web of Science* 3 (66), 57-60.

20. К.Б. Холиков. Роль педагогических принципов метода моделирования, синтеза знаний при моделировании музыкальных систем. *Science and Education* 3 (3), 032- 037.

21. К.Б. Холиков. Музыка как релаксатор в работе мозга и ракурс ресурсов для решения музыкальных задач. *Science and Education*. 3 (3), 026- 03 .

22. К.Б. Холиков. Музыкальное образование и имитационное моделирование процесса обучения музыки. *Science and Education* 3 (3), 020- 025.

23. К.Б. Холиков. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. *Scientific progress* 2 (4), 96- 0 .

24. К.Б. Холиков. Необходимые знание в области проектирования обучения музыкальной культуры Узбекистана. *Scientific progress* 2 (6), 952-957.

25. К.Б. Холиков. Некоторые методические трудности, возникающие при написании общего решения диктанта по предмету сольфеджио. *Scientific progress*. 2 (№3), pp. 734-742.

26. К.Б. Холиков. К вопросу вокальной музыке об адресате поэтического дискурса хора. *Scientific progress*. 2 (№ 3), pp. 087- 093.

27. К.Б. Холиков. Роль электронного учебно-методического комплекса в оптимизации музыкального обучение в общеобразовательной школе. *Scientific progress* 2 (4), 4- 8.

28. К.Б. Холиков. Модульная музыкальная образовательная технология как важный фактор развития учебного процесса по теории музыки. *Scientific progress* 2 (4), 370-374.

29. К.Б. Холиков. Вокал, вокалист, вокализ. Ария, ариозо и ариетта. *Science and Education* 3 (2), 88- 94.

30. К.Б. Холиков. Характерная черта голоса у детей, певческая деятельность. *Science and Education* 3 (2), 95- 200.